

CREUANT EL TEMPS: LA VAGA GENERAL DE RIPOLLET DE 1982*

Joel Sans Molas,
Universitat Autònoma de Barcelona

El 20 de maig de 1982 Ripollet era l'escenari d'una reeixida vaga general en solidaritat amb la plantilla de l'empresa Mir Miró, amenaçada pel seu tancament. Aquesta vaga presenta almenys dues particularitats. La primera, el moment en què es va produir, l'any 1982, fora del cicle ascendent de mobilització obrera dels anys 70 i ja en un període en què el moviment obrer estava patint un reflux. La segona, que es va convocar a partir d'una empresa amb poca tradició de lluita i amb l'oposició oberta dels dos grans sindicats, CCOO i UGT, i de l'ajuntament d'esquerres del municipi.

En aquesta comunicació intentarem explicar la contradicció entre factors que hi anaven en contra i el seu èxit, i entendre com es va produir la vaga en un context en gran part diferent al de les vagues generals locals pròpies dels anys 70s. En aquesta proposta interpretativa ens basarem principalment en dos elements, el manteniment d'una cultura obrera i militant desenvolupada durant els anys 70 i el paper del lideratge per part de determinats sectors d'activistes provinents dels corrents radicals.

Canvis en la mobilització obrera

La jornada de vaga del 20 de maig de 1982 no era la primera que es vivia en el municipi. Ripollet havia viscut dues vagues generals nou anys abans, el 1973.¹ Els motius aparentment eren similars: la solidaritat amb una empresa, en aquell cas amb Sintermetal i Aiscondel. Tot i així, es tractava de vagues molt diferents tant pel context polític, sota el franquisme o en els primers anys de la democràcia parlamentària, com per l'econòmic. En el 1973 encara hi havia la dinàmica de viure dins del creixement econòmic -encara que ja estigués en el seu moment terminal- i el 1982 era un moment de crisi perllongada, amb la reestructuració de bona part del teixit industrial, la multiplicació d'expedients de crisi i el creixement de l'atur.

La corba de mobilització vaguística havia crescut intensament durant els anys 70, per marcar un salt fort el 1976, créixer encara una mica el 1977, baixar l'any següent i marcar

* Aquesta comunicació està vinculada al projecte d'investigació: "Las alternativas a la quiebra liberal en Europa: socialismo, democracia, fascismo y populismo, 1914-1991" (Ministerio de Ciencia e Innovación, HAR2011- 25749). Forma part del projecte de tesi doctoral de l'autor i està finançat pel programa FPU del Ministerio de Educación.

1 Ramon MARTOS i Joan MIMÓ, *Ripollet, cent anys d'història gràfica*, Ripollet, Ema Publicacions, 1996. p. 109.

el pic el 1979. Des de llavors aniria decreixent fins als anys 90, però a uns nivells força elevats, superiors a la viscuda fins als anys 1974-1975.² Però el caràcter de la mobilització, més enllà de les xifres, havia canviat. Les vagues generals locals dels anys 70 tenien un component d'ofensiva oberta. Encara que estiguessin vehiculades per demandes laborals, hi havia per part dels seus organitzadors una voluntat de fer un pols al règim, amb demandes fins i tot polítiques en alguns casos.³ La mobilització obrera de 1976 i fins a un cert punt la de la primera meitat de 1977, era ofensiva i polititzada.

En canvi, el 1979 marcava el màxim en el nombre de jornades de vaga però es tractava ja d'una mobilització d'un caràcter diferent, vinculada a l'expansió dels efectes de la crisi econòmica i en un nou marc de llibertats i amb sindicats establerts, que permetia articular més fàcilment la protesta i involucrar a capes més àmplies de treballadors. Ens trobem que un dels principals bastions del moviment obrer, la indústria, és el que pateix més fortament els embats de la crisi. Entre 1978 i 1985 es van perdre pràcticament un milió de llocs de treball, la majoria dels quals en la indústria,⁴ la qual cosa comportava l'erosió de la força col·lectiva del moviment obrer. Per altra banda, el nou context estava marcat per l'arquitectura de la transició institucional i, en aquest sentit, els sindicats i l'esquerra parlamentària estaven orientats cap al pacte social, amb un període de concertació social entre 1980 i 1986 (de fet inaugurat ja prèviament amb els Pactes de la Moncloa). Tant la recessió com la signatura dels grans pactes socials per part dels sindicats fixaven una pauta de disciplinament de la protesta obrera.⁵

Ara bé, el pas del període de creixement al de crisi no va comportar un declivi marcat de la mobilització obrera sinó que va tenir un efecte de revulsiu. El contrast entre el bagatge anterior d'experiència de lluita i organització, de confiança producte de les victòries acumulades, i els nous atacs, està en la base d'un període de lluita obrera intens, però defensiu, a partir de mitjan 1977. El teixit de militància obrera generat, les experiències viscudes anteriorment, es tensaven ara per respondre a la nova situació:

“Esta explosión huelguística coincide, pues, con el fin de la fase de prosperidad económica iniciada tras el plan de estabilización (1957) y cuando los trabajadores han acumulado recursos organizativos y culturales reforzados con la legalización de sus sindicatos”.⁶

2 Les dades de conflictivitat anual fins a 1976 es troben a Carme MOLINERO i Pere YSÀS, *Productores disciplinados y minorías subversivas. Clase obrera y conflictividad laboral en la España franquista*. Madrid, Siglo XXI, 1998, p. 96. Les xifres a partir de 1977 estan recollides a Miguel Ángel GARCÍA CALVIA: “Las huelgas laborales en el Estado español (1976-2005)”, *Arxius*, Núm. 18, juny 2008, p. 101.

3 Xavier DOMÈNECH, *Cambio político y movimiento obrero bajo el franquismo. Lucha de clases, dictadura y democracia (1939-1977)*, Barcelona, Icaria, 2012, p. 133.

4 David LUQUE, *Las huelgas en España: intensidad, formas y determinantes*, Tesis Doctoral, Universidad de Oviedo. 2010, p. 195.

5 Miguel Ángel GARCÍA CALVIA: “Las huelgas laborales...” p. 104.

6 *Ibid.*, p. 104.

D'aquesta manera la reestructuració de la indústria va provocar que la mobilització obrera es mantingués molt alta, en comparació a la resta de països avançats. En un fenomen d'una certa bipolaritat, al mateix temps que es produïen els acords per dalt entre sindicats i govern, el focus de la conflictivitat es situava a nivell local, en les empreses.⁷

La vaga general de Ripollet, tot i tenir especificitats pròpies, i estar lluny dels factors que havien donat lloc les vagues locals dels anys 70, no és, per tant, excepcional en el nou context. A principis dels anys 80 i, sobretot a partir de 1983, es produeix, de fet, una proliferació de vagues generals locals cada cop més vinculades als processos de reestructuració dels grans centres de producció industrial, predominantment metal·lúrgics, navals i miners. El novembre de 1981 van coincidir en el temps tres conflictes d'aquestes característiques a partir d'empreses del metall. A Getafe, en el cinturó roig madrileny, es duia a terme una vaga general en solidaritat amb els treballadors de l'empresa del metall John Deere. A Euskadi s'anava a una vaga general a iniciativa dels treballadors de SA Echevarri. I a la comarca del Vallès hi havia una aturada general de dues hores a partir del conflicte d'Estampaciones Sabadell. Tots aquests conflictes produïen certes tensions a nivell sindical. UGT acusava la seva política de contenció, en posicionar-se en contra de la vaga general de Getafe -de la mateixa forma que el PSOE des de l'ajuntament- i al tenir una implicació reduïda en l'aturada del Vallès. Quant al conflicte d'Euskadi, CCOO i UGT proposaven una vaga solidària restringida al sector del metall, però la iniciativa de l'esquerra sindical forçaria a que finalment es convertís en general.⁸ A l'abril de l'any següent hi havia una vaga general a Astúries i també a la població de Dos Hermanas (Sevilla) en contra de l'acomiadament d'un terç dels sis-cents treballadors de l'empresa Cerámica Bellavista. Poc després, el 18 de maig, es produïa una segona vaga general a Getafe, aquest cop en solidaritat amb els treballadors de Kelvinator, afectats també per un expedient de plantilla.⁹ A partir de 1983 trobem els casos destacats dels Altos Hornos del Mediterráneo (a Sagunt), que al llarg de catorze mesos de lluita contra el desmantellament van promoure nou vagues generals comarcals o les cinc vagues generals a Gijón davant la reestructuració dels *astilleros*¹⁰.

La vaga general de Ripollet, així doncs, s'encabeix dins d'aquest moment d'aparició de de vagues generals locals. Mir Miró, tanmateix, no és una empresa amb una gran plantilla,

7 David LUQUE: *Las huelgas en España...* p. 195.

8 CEDOC. "Jornada del 23 en Euskadi. 'Greba orokorra'", "El Vallés (Catalunya) en huelga. 'Ni paro ni palos'", "El pueblo de Getafe (Madrid) con la plantilla de John Deere. Huelga de solidaridad". *Servir al pueblo* N. 176. 3-16 desembre de 1981.

9 CEDOC. "Asturias: las huelgas generales son posibles" *Combate*, N. 267, 25 d'abril de 1982; "Convocado unitariamente por CCOO, UGT, PCA, LCR, PSOE y PSA. 15 de abril: paro general en Dos Hermanas" *Combate*, N. 268, 30 d'abril de 1982; i "Otra vez Getafe de Huelga General. Declaración de la LCR" *Combate* N. 271. 21 de mayo de 1982; "Huelga General ayer en Getafe", *Hemeroteca La Vanguardia* (on-line), 19 maig 1982. <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1982/05/19/pagina-7/32943583/pdf.html?search=kelvinator>

10 David LUQUE: *Las huelgas en España...* p. 195 i 205.

de la qual depengui tota la zona, com era el cas de Altos Hornos de Sagunt, les drassanes o la mineria. Tampoc és el cas d'una gran empresa, amb un paper destacat dins de la trajectòria del moviment obrer, a diferència de Getafe amb John Deer (de 1.700 treballadors) o Kelvinator (de 1.215). Mir Miró, tot i ser una de les principals fàbriques de la ciutat, tenia en plantilla més reduïda, de 206 treballadors i, a més, estava encabida en el sector del tèxtil, menys combatiu i organitzat que el metall. La peculiaritat del conflicte és doncs que es dóna en una empresa mitjana del tèxtil, sense una gran cultura de lluita i pràcticament sense sindicació.

Ripollet: teixit social i polític

Per entendre l'èxit d'aquesta vaga general a Ripollet, aparentment “sense organització” cal veure les relacions a un nivell microscòpic que s'havien anat establint en el moviment obrer de la zona. Com plantejava Antonio Gramsci, un moviment espontani ho és només a la superfície, ja que si es mira més profundament es troben “una *multiplicidad* de elementos de *dirección consciente*”¹¹.

Ripollet era de fet un municipi ric en termes de teixit obrer i polític. El creixement dels anys 60 i 70, es va fer, com era habitual en el cinturó industrial de Barcelona, amb la manca d'un pla d'urbanització per assumir i regular la forta demanda d'habitatge i de serveis provocada per la ràpida arribada de treballadors. Entre 1960 i 1975 la població gairebé va multiplicar per quatre fins arribar als 24.144 habitants. Aquest fet i l'especulació del sòl urbà, va donar lloc a la creació de barris de forma desordenada i que gairebé tots els espais disponibles passessin a estar edificats per habitatges o indústries¹². Afegint a això que la superfície de Ripollet és reduïda, amb només 4,4 km quadrats, el resultat va ser un dels municipis amb major densitat de població del cinturó de Barcelona.¹³ Una població crescuda ràpidament, en bona part immigrant i en un gran percentatge treballant en la indústria va donar lloc a una comunitat molt homogènia en termes de classe obrera.

A Ripollet, si bé no hi estaven establides grans empreses, sí que hi vivien treballadors d'algunes empreses properes, com és el cas de la Condiesel, de Sant Cugat, de 1.200 treballadors i de Joresa, de Cerdanyola del Vallès, que tenien una dilatada tradició de combativitat i autoorganització¹⁴. De fet, a la Condiesel es va formar a la tardor de 1976

11 Antonio GRAMSCI, “Espontaneidad y dirección consciente”, *marxists.org* (on-line), 2002 [1931].
<https://www.marxists.org/espanol/gramsci/gra1931.htm>

12 Ramon MARTOS i Joan MIMÓ: *Ripollet, cent anys...* p. 129-130.

13 Ajuntament de Ripollet: *Pla d'equipaments de Ripollet*, Diputació de Barcelona, 2010.
http://www.diba.cat/documents/330035/330211/cerc-fixers-PEC_Ripollet_2010-pdf.pdf p. 11 i 14.

14 Entrevista a Josep Portolés, Eligio Medina, Joan Martínez, Alfredo Lafuente (fundadors del Col·lectiu Obrer Popular a la fàbrica Condiesel i a Ripollet) i Esmeralda Saiz (cofundadora de la Federació de Treballadors i Treballadores de Catalunya), Ripollet, 4/6/2013; Laura ZENOBI: “Els conflictes de Joresa i Condiesel de 1973: la solidaritat com a estratègia obrera-” a Jason Garner, Raimon Gassiot (et al), *Advocats combatius i obrers rebels. El Col·lectiu Ronda i els conflictes laborals durant el franquisme i la transició*, Ecos, Barcelona, 2010. p. 63-75.

un Consell de Fàbrica, com alternativa als sindicats, que va aconseguir ser reconegut per la pròpia empresa com l'òrgan de representació dels treballadors.¹⁵

La concentració industrial i de població obrera en un mateix espai va esdevenir l'escenari d'una conflictivitat vaguística molt elevada. Per posar un dels exemples més destacats, les primeres vagues generals d'àmbit local a la província de Barcelona va tenir lloc el 1973 justament a les dues localitats contigües de Ripollet i Cerdanyola. El 3 d'abril els obrers en vaga de la construcció de la Central Tèrmica del Besòs, van patir una brutal intervenció policial, que es va saldar amb la mort d'un obrer. Aquest fet va desencadenar la convocatòria per part de CCOO d'una vaga de solidaritat per l'11 d'abril. En els dos municipis de Cerdanyola i Ripollet els obrers van anticipar la seva resposta solidària amb aturades el 6 d'abril que es van transformar en una vaga general de Cerdanyola. La represàlia per aquestes vagues va provocar acomiadaments a Sintermental i Aiscondel, els quals, al seu torn, van desencadenar una vaga general a Ripollet el 9 d'abril i una altra a les dues localitats el 25 de maig¹⁶. Totes aquestes mobilitzacions van ser, segons Balfour, "*la acción de solidaridad más generalizada que había tenido lugar en Barcelona desde la Guerra Civil*".¹⁷

Ripollet i Cerdanyola eren així municipis amb una especial combativitat. Concretament a Ripollet la vinculació entre militància obrera a les fàbriques, reivindicació veïnal i moviment polític d'esquerres estava plegada d'interconnexions, ja que van ser els treballadors de Condiesel i Joresa els que van impulsar el moviment veïnal.¹⁸ Així el president de l'Associació de Veïns el 1973, Eligio Medina, era treballador de la Condiesel.

Un altre eslavó d'aquesta interconnexió es donaria a les primeres eleccions municipals de 1979, amb la independent Candidatura per la Participació Popular. En aquestes eleccions la victòria va ser de forma aclaparadora per l'esquerra, un reflex del mateix perfil sociològic i polític de la població. El PSUC va ser la força més votada amb el 31,29% dels vots, seguida de prop pel PSC amb el 27,69%. En tercer lloc, i a la seva esquerra, va quedar la Candidatura per la Participació Popular, amb 13,38% i tres regidors. Les candidatures situades a la dreta i el centredreta sumaven només un 20'86% dels vots.¹⁹

15 CEDOC. *Ofensiva proletaria*. N. 18. Noviembre 76.

16 Josep Lluís NEGREIRA VERJILLOS, *Cerdanyola: el camí cap a la democràcia: moviment obrer i lluita antifranquista (1966-1976)*, Bellaterra, Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 2004. p. 168-169 i segons l'òrgan de les Plataformes de Comissions Obreres d'Empresa del Vallès Oriental: Dipòsit Digital de Documents de la UAB. On-line. (DDD-UAB). *Vallés Obrero*, n. 11, maig 1973. p. 7-8.

17 Sebastian BALFOUR, *La dictadura, los trabajadores y la ciudad*, València, Edicions Alfons el Magnànim, 1994. p. 199-200; Elionor SELLÉS, *Moviment obrer, canvi polític, social i cultural. Comissions Obreres a Catalunya 1964-1978*, Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2005. p. 386.

18 Entrevista a Josep Portolés, Eligio Medina, Joan Martínez, Alfredo Lafuente i Esmeralda Saiz; "'L'experiència vallesana pot desenvolupar-se en altres indrets d'arreu del país' (Entrevista a José Luís Muñoz, regidor pel Compromís per Ripollet)", *llibertat.cat* [on-line], 24/10/2007. Disponible a: <http://bit.ly/1HbNcwf>

19 Ministerio del Interior. *Consulta de resultados electorales* [on-line]: <http://www.infoelectoral.mir.es/min/home.html>

Participació Popular estava situada en el camp de l'esquerra radical, si bé no vinculada a cap organització en concret. Hi convergien tot el sector de persones significatives del teixit social de la població que s'ha comentat. La candidatura va ser empenya per gent que formava part de l'Associació de Veïns²⁰, recollia obrers de les fàbriques Joresa i Condiesel i també hi tenien un paper important militants que provenien de la ja desapareguda Organització d'Esquerra Comunista (OEC, però més coneguda en les sigles en castellà, OIC), que havia tingut una agrupació nombrosa a Ripollet. Significativament, les tres persones escollides com a regidores de la candidatura mostraven aquest perfil comentat: Imma Prat era exmilitant de l'OIC; Eligio Medina era treballador de la Condiesel i un dels líders de l'associació de veïns; i Alfredo Lafuente també era treballador de la Condiesel i exmilitant de l'OIC²¹. Quan un any més tard l'Imma i l'Alfredo van demanar un relleu en la regidoria van ser reemplaçats per Eduardo Martínez i per Jaume Tuset, un altra persona que havia treballat a la Condiesel, a més d'haver format també part de l'OIC, haver estat capellà obrer i ser en aquells moments el dinamitzador de l'Escola d'adults de Ripollet. L'èxit de Participació Popular evidenciava així “el profund impacte del moviment obrer de fàbriques com Joresa o Condiesel en l'entorn urbà en el qual s'insereixen”²².

La candidatura va entrar al govern municipal portant la regidoria d'ensenyament. Però a principis de 1982 -just abans del conflicte de Mir Miró- va sortir del consistori i els seus regidors van dimitir per veure un funcionament del govern municipal que no corresponia a les expectatives de canvi que havien projectat en la victòria de l'esquerra. La seva sortida va anar acompanyada d'una reflexió de recuperar el teixit social i el treball de base. Posteriorment, en els anys 80s, Participació Popular prendria el nom de Col·lectiu Obrer Popular, justament el mateix que articulava la candidatura majoritària (i independent) a les eleccions sindicals a la Condiesel.²³

Mir Miró

El conflicte que va desembocar en la vaga general de Ripollet de 1982 va partir de l'empresa Mir Miró. Aquesta fàbrica del tèxtil s'havia instal·lat al municipi el 1970 en un procés d'expansió de l'empresa original assentada en el Poble Nou. La plantilla de Mir

20 Alfredo LAFUENTE, Francisco GUERRERO (et al), “El Col·lectiu Obrer i Popular, trenta anys de lluita municipal” a Elisenda ALAMANY, Marc SERRA i Gemma UBASART (eds.): *Construint municipi des dels moviments socials. Candidatures alternatives i populars i barris en lluita*, Barcelona, Icària, 2010. p. 43.

21 Francisco ENCISO, *Todos o Ninguno. Mir Miró: 20 años después*, Ripollet, Col·lectiu Obrer Popular de Ripollet, 2004. p. 64 i Entrevista a Josep Portolés, Eligio Medina, Joan Martínez, Alfredo Lafuente i Esmeralda Saiz.

22 Laura ZENOBI: “Els conflictes de Joresa...” p. 74-75.

23 El nom Col·lectiu Obrer Popular, al mateix temps, provenia de l'articulació d'un grup de treballadors a la fàbrica Roca de Gavà: Entrevista a Josep Portolés, Eligio Medina, Joan Martínez, Alfredo Lafuente i Esmeralda Saiz. Sobre el COP de Ripollet i Condiesel veure: Alfredo LAFUENTE, Francisco GUERRERO (et al), “El Col·lectiu Obrer i Popular...” p. 45. Rosa CULELL: “El discreto encanto de la asamblea” *El País* (on-line). 22 de juliol de 1985. Disponible a: http://elpais.com/diario/1985/07/22/economia/490831212_850215.html

Miró no tenia una gran tradició de lluita. La primera aturada no va ser fins a mitjans dels anys 70, coincidint amb una vaga del metall de la zona. La primera aturada per reclamacions pròpies va ser el 1977, sense un gran seguiment. Tot i així, hi havia hagut un procés d'activació de la plantilla, empès per la CNT i CCOO. Les reunions clandestines i després les assemblees van posar pressió sobre al jurat -moderat i submís a l'empresa- fins a aconseguir que el 1977 la direcció acceptés tractar directament amb els representants de l'assemblea de fàbrica i els reconegués com si fossin un comitè d'empresa.²⁴

Aquesta aposta per l'autoorganització es va notar més endavant, en les eleccions sindicals de 1978, quan els treballadors i treballadores de Mir Miró van decidir apostar per un model que es cimentava en l'assemblea de fàbrica i esquivava la divisió sindical. L'assemblea va votar diversos representants que serien els únics candidats -com a independents- a les eleccions sindicals. El 1980 van encarar les noves eleccions de la mateixa manera. Al mateix temps, diversos factors, com la forma com s'estaven estructurant els sindicats, el desencís per els Pactes de la Moncloa i la mala valoració d'acords del conveni del tèxtil, van dur a la plantilla a anar abandonant les centrals sindicals.²⁵

És en aquest moment, amb el canvi de dècada, que apareixen els problemes de Gama Textil S.A., el grup empresarial al qual pertanyia Mir Miró. El 1981 l'empresa va fer arribar a la plantilla dos Expedient de Regulació de la plantilla que significaven l'acomiadament d'una part important de la plantilla. Els expedients van ser un toc d'alerta que va posar en marxa el bagatge adquirit per la plantilla: *“despertaron a la gente de su letargo y fue a partir de ahí cuando empezó a manifestarse la conciencia adquirida en los años de lucha, así como el aprendizaje en la movilización”*.²⁶ L'assemblea es va negar a acceptar els acomiadaments i va prendre força el lema *“todos o ninguno”*, com a signe inequívoc de defensa de tots els llocs de treball i que guiaria la lluita fins al final. Davant aquesta actitud l'empresa va retirar, provisionalment, els expedients

La crisi de Mir Miró s'inscrivía en la crisi més general del sector del tèxtil, encara que també tenia alguns elements específics. L'empresa havia fet un procés intens d'expansió des de mitjans dels anys 70, amb l'obertura de noves factories i grans inversions en compra de maquinària modernitzada. Per l'altra, el grup de Gama Tèxtil estava inserit en la branca industrial de Banca Catalana, que estava començant a tenir seriosos problemes financers. Els directius de Banca Catalana, conscients de la situació de l'entitat van decidir, abans que es conegués la situació, anar desfent-se de parts de l'entramat industrial. En total 900 treballadors de Gama Textil perdrien el seu lloc de treball.²⁷

El febrer de 1982 els treballadors van rebre, ara ja sí, la proposta definitiva de

24 Francisco ENCISO: *Todos o Ninguno...* p. 35-58.

25 *Ibid.*, p. 60-68.

26 *Ibid.*, p. 76.

27 *Ibid.*, p. 60-68.

l'empresa: un expedient que afectava a la totalitat dels 206 treballadors. A partir d'aquest moment la plantilla va començar un llarg i intens procés de lluita contra el tancament i per salvar els llocs de treball. Per fer front a la nova situació els treballadors van ampliar el nombre d'integrants del Comitè d'Empresa, al mateix temps que establien tornos de vigilància de la fàbrica per evitar la retirada de la maquinària i matèries primeres i iniciaven accions de pressió que els donessin visibilitat. Entre febrer i maig van realitzar protestes com autoconvidar-se a sopar a l'Hotel Majestic -del mateix propietari que Gama Textil, Olegario Soldevila-, realitzar un enorme mural a la sortida de la Meridiana de Barcelona, talls de carretera durant la sortida de setmana santa, aturar durant mitja hora la Volta Ciclista de Catalunya al seu pas per Ripollet o parilitzar les oficines de Banca Catalana un matí.²⁸

Autoorganització i vincles

Com hem dit, dins la plantilla de Mir Miró hi havia hagut un procés de desafiliació dels sindicats. Va quedar tan sols un petit grup de treballadors articulats al voltant d'UGT, que va tenir una orientació moderada al llarg del conflicte i que s'oposava en bona mesura a les accions plantejades, privilegiant la cerca d'un acord amb l'empresa. L'articulació de la lluita es va fer doncs, en bona mesura, a banda d'organitzacions sindicals i polítiques establertes. En aquest procés jugaria un paper molt important la coneixença i afinitat entre tot un sector d'obriers de fora de l'empresa, de Ripollet i voltants, situats en l'imaginari de l'anticapitalisme, que havien creat els seus vincles durant la intensa mobilització vaguista dels anys 70 en el Vallès. Moltes d'aquestes persones s'havien aglutinat a Participació Popular (en aquell moment en situació d'*impasse*) i es reunien durant el conflicte, informalment.²⁹

En aquest substrat radical destaquen sobretot dos corrents. El primer és el de l'OIC (i la seva organització obrera Plataformes Anticapitalistes), que combinava un marxisme heterodox amb una perspectiva consellista i sindical i havien tingut una presència important al Vallès, especialment a Sabadell, Sentmenat, Cerdanyola i Ripollet.³⁰ A aquesta última localitat havien tingut una agrupació activa, si bé amb la crisi de l'OIC després de les primeres eleccions els seus militants van deixar l'organització a finals de 1977.³¹ Posteriorment, el 1979, la OIC es fusionaria amb el Moviment Comunista (MC), però aquestes persones de Ripollet ja havien deixat de formar part de l'esquerra revolucionària organitzada. Tot i així, la majoria d'elles es mantindrien implicades

28 *Ibid.*, p. 101-132.

29 Entrevista a Josep Portolés, Eligio Medina, Joan Martínez, Alfredo Lafuente i Esmeralda Saiz.

30 Entrevista a Manuel Navas (exmilitant de l'OEC i líder obrer a l'ASEA-CES). Sabadell, 2/8/2012; AHCONC. Fons de biografies obreres. Entrevista a Manuel Navas Escibano, 2000.

31 Arxiu Nacional de Catalunya (ANC). *Boletín Interno OIC de Catalunya*. N. 5. 8 diciembre 77. Entrevista a Josep Portolés, Eligio Medina, Joan Martínez, Alfredo Lafuente i Esmeralda Saiz.

activament en el teixit social i associatiu de Ripollet.³² En el moment del conflicte l'MC tenia força a la zona de Sabadell, on una bona part de la militància provenia de l'OIC.³³

L'altra cultura militant radical amb influència a la zona al voltant de Ripollet, Cerdanyola i Sant Cugat, i no tant distant a la de la OIC, era la de l'autonomia obrera, amb especial influència a la Condiesel. Ambdues cultures militants tenien en comú -si bé el corrent autònom es desmarcava d'un projecte partidista- la defensa de l'autoorganització, l'assemblearisme com a forma d'organització de la mobilització i de la presa de decisions i la centralitat de la lluita obrera en un projecte de transformació anticapitalista. Es tractava d'impulsar la lluita obrera a partir de consignes laborals, no directament anticapitalistes, però sí amb uns mètodes de lluita radicals que anaven vinculats a l'aposta per l'autoorganització i a una perspectiva anticapitalista. El comentari d'un treballador de la Condiesel il·lustra gràficament com veien aquesta vinculació: “anar contra el sistema és anar a fotre l'empresa” i, al mateix temps, “enfonsar l'empresa per enfonsar el sistema”.³⁴ Els corrents radicals articulaven la protesta i organització obrera en empreses importants com Meler, Uralita, Condiesel, Joresa, Aicar.³⁵

Si augmentem el detall de l'escala i mirem les persones més implicades en el conflicte de Mir Miró veiem com sobresurten aquestes relacions. José Luis Moñoz Gil, obrer de la Condiesel, destacava com a persones que “*se pusieron incondicionalmente al servicio del Comité de Empresa de Mir Miró*” a: “Porto, Eligio, Alfredo, Guti, Tuset, Espín, Navas”. L'Eligio (Medina), l'Alfredo (Lafuente) i el (Jaume) Tuset, tots ells de la Condiesel, ja ens hi hem referit.³⁶ En Guti era l'Ignacio Gutiérrez, obrer destacat de la mateixa fàbrica.³⁷ En Porto era en Josep Portolés, també obrer de la Condiesel i, com l'Eligio, s'identificava amb els corrents de l'autonomia obrera. L'Emilio Espín i en Manuel Navas, en canvi, eren de Sabadell. Els dos havien estat membres, com l'Alfredo, de l'OIC i havien destacat pel seu paper de líders obrers en les seves dues respectives fàbriques, del metall, i les més grans de la ciutat, Unidad Hermética i ASEA-CES, respectivament. Segons Alfredo Lafuente l'Emilio Espín “*fue puntal para Mir Miró*”, va treballar molt en el conflicte i amb els treballadors.³⁸ Manuel Navas, estava en aquell moment a l'atur i l'Emilio Espín tenia hores sindicals, per la feina sindical dins la Unidad Hermética, la qual cosa els hi donava disponibilitat per dedicar temps ajudar a les mobilitzacions i participar a assemblees dels treballadors de Mir Miró.³⁹ Aquestes diferents persones van tenir una implicació forta en la lluita a diversos nivells, no només a nivell logístic i organitzatiu sinó també d'aportar el seu bagatge i criteri. Per exemple la proposta de realitzar una vaga general en solidaritat la

32 Entrevista a Josep Portolés, Eligio Medina, Joan Martínez, Alfredo Lafuente i Esmeralda Saiz.

33 Entrevista a Manuel Navas (exmilitant de l'OEC i líder obrer a l'ASEA-CES). Sabadell, 2/8/2012.

34 Entrevista a Josep Portolés, Eligio Medina, Joan Martínez, Alfredo Lafuente i Esmeralda Saiz.

35 *Ibid.*

36 Francisco ENCISO, *Todos o Ninguno...* p. 87.

37 Conversa telefònica amb Alfredo Lafuente, 09/04/2015.

38 Entrevista a Josep Portolés, Eligio Medina, Joan Martínez, Alfredo Lafuente i Esmeralda Saiz.

39 AHCONC. Fons de biografies obreres. Entrevista a Manuel Navas Escribano, 2000.

van plantejar Navas i Espín -en aquell moment militants de l'MC- en una assemblea de treballadors de Mir Miró. Manuel Navas destaca de cara a aquesta lluita la importància de les relacions amb la gent que coneixien de la militància en l'OIC i en les Plataformes tant de Ripollet com del Vallès.⁴⁰

Tot aquest suport a la lluita de Mir Miró per part de militants experimentats, molts d'ells que havien liderat conflictes anteriorment, donava lloc a una xarxa de suport i d'organització de la lluita que transcendia una organització formal i unes sigles, però que en canvi donava certa solidesa per articular el suport amb el conflicte de Mir Miró. També cal considerar que, en un municipi de les dimensions com Ripollet, el tancament de Mir Miró que deixava 206 treballadors al carrer era “com perquè hi hagués familiars de tothom”.⁴¹ Els lligams personals i familiars posaven en contacte treballadors de la Mir Miró amb altres d'empreses amb més tradició de lluita. Així, Calitxo Medino, persona destacada del Comitè d'Empresa de Mir Miró, era el germà del ja mencionat Eligio de la Condiesel i també d'en Plácido, els quals es van implicar en la logística d'algunes accions.⁴²

A banda d'aquesta xarxa de contactes polític-personals i familiars també s'ha d'afegir el paper de determinades organitzacions. Si en un inici CCOO, UGT, PSUC es van implicar en el conflicte i van potenciar una Comissió de Seguiment del conflicte, a partir d'un determinat moment i, sobretot de cara a l'organització de la vaga general, van ser forces a la seva l'esquerra les que van aportar la seva infraestructura militant. Van destacar en aquest sentit les organitzacions de l'esquerra revolucionària Moviment Comunista de Catalunya (MCC)⁴³ i Lliga Comunista Revolucionària (LCR) i, a nivell sindical, la CNT. A banda, també el PORE, que tenia un militant a Mir Miró, i Nacionalistes d'Esquerra van donar el seu suport.

La vaga

El maig de 1982, després de quatre mesos de lluita sense aconseguir una resolució favorable de l'expedient de plantilla, els treballadors i treballadores de Mir Miró es va plantejar fer un pas més en la seva lluita. A partir de diverses reunions conjuntes on estaven convidats associacions, partits i sindicats es va plantejar la idea realitzar una vaga general a la població en solidaritat, així com d'una vaga de fam i altres accions. La convocatòria de la vaga general anava precedida d'una tancament permanent en la fàbrica i una vaga de fam per part de catorze treballadors de Mir Miró que es faria a la sala de plens

40 Conversa Telefònica amb Manuel Navas, 13/04/2015.

41 Entrevista a Josep Portolés, Eligio Medina, Joan Martínez, Alfredo Lafuente i Esmeralda Saiz.

42 Francisco ENCISO, *Todos o Ninguno...* p. 85-99.

43 La implicació de l'MCC va ser destacada. Un dels metges que va atendre la vaga fam de Mir Miró era d'aquesta organització i l'allotjament en un viatge dels treballadors de Mir Miró a Madrid, durant la primavera de 1982 el va proporcionar l'MC. Francisco ENCISO, *Todos o Ninguno...* p. 152-160.

de l'ajuntament de Ripollet, no essent gaire ben rebut pel consistori.⁴⁴

La particularitat d'aquesta convocatòria de vaga general pel 20 de maig radica en què no només no va comptar amb el concurs de les principals forces sindicals i polítiques d'esquerres sinó que es va fer amb la seva oposició. El dia abans de la vaga general els partits de Ripollet PSUC, PSC, PCC, CDC, UCD, els sindicats CCOO i UGT i algunes associacions de veïns signaven un manifest -que va repartir la policia municipal-, en què tot i expressar el suport a la lluita dels treballadors de Mir Miró demanaven que finalitzés la vaga de fam i que desconvoquessin la vaga general si arribava confirmació de l'obertura de negociacions. I s'expressaven en els següents termes "les forces presents desautoritzen aquesta vaga convocada amb caràcter coactiu, per no ser medi idoni per a solucionar el problema".⁴⁵ Les negociacions mencionades es refereixen a diverses informacions aparegudes a la premsa que parlaven de l'interès d'un empresari d'adquirir l'empresa i la majoria de la plantilla, una proposta que no es va arribar a confirmar. Aquest comunicat va arribar a ser conegut com "*la hoja de la vergüenza*".⁴⁶ A la vigília de la vaga general un nou fet va tensar la situació. Un gran dispositiu policial es va desplegar pel poble i es van desallotjar als vaguistes de fam que estaven tancats a l'ajuntament. Aquest desnonament va ser una decisió presa pel Governador Civil de Barcelona amb el suport del consistori de Ripollet.

El dia de la vaga general el nombre d'efectius policials va augmentar però tot i això la vaga va anar estenent-se des de primera hora de la matinada amb l'acció dels piquets -reforçat per militants de les organitzacions de l'esquerra radical i sindical mencionades- fins arribar aturar de forma generalitzada l'activitat del municipi. Un 90% de la indústria va parar, el comerç va tancar gairebé en tota la seva totalitat i també ho va fer la majoria d'empreses i col·legis. La manifestació de la tarda es va omplir fins arribar a les 4.000-6.000 persones, una dimensió desconeguda fins el moment a Ripollet.⁴⁷

L'èxit que va aconseguir la vaga va tensar els partits i sindicats que s'hi havien oposat. Comprensiblement, era difícil per a organitzacions d'esquerres i que s'identificaven amb els interessos de la classe treballadora apareixer oposats a la mobilització més gran feta a Ripollet des de la fi del franquisme. CCOO del Vallès ja el mateix dia de la vaga es va reunir amb el Comitè d'Empresa de Mir Miró i va donar suport a la jornada de vaga i a la manifestació. L'endemà van haver-hi declaracions crítiques de les CCOO de Sabadell i de Barcelona envers com havia actuat el seu sindicat.⁴⁸

44 El desenvolupament de les accions i de la vaga general de protesta es troba a: Francisco ENCISO, *Todos o Ninguno...* p. 145-190.

45 "Comunicat al poble de Ripollet", Ajuntament de Ripollet, PSUC, PSC (PSC-PSOE), CDC, PCC, UCD, CCOO, UGT, Associació de Veïns de Sant Andreu, Associació de Veïns de Can Mas, Associació de Veïns de Can Clos. Reproduït a: Francisco ENCISO, *Todos o Ninguno...* p. 178.

46 Entrevista a Josep Portolés, Eligio Medina, Joan Martínez, Alfredo Lafuente i Esmeralda Saiz.

47 Francisco ENCISO, *Todos o Ninguno...* p. 187-188 i 240-241.

48 *Ibid.*, p. 185-190.

Un conflicte en un canvi d'època

Els treballadors de Mir Miró tot i aquesta demostració de solidaritat que havien aconseguir bastir, no van aconseguir una resolució favorable de l'expedient de plantilla. Tot i així, la seva mobilització i ser conseqüents amb el plantejament del “*Todos o ninguno*” va significar una experiència important per a ells i per al mateix municipi de Ripollet. El treballador de Mir Miró Francisco Enciso destaca que va ser una lluita en la qual “*aprendimos a reconocer un panorama que, en cierta medida, empieza a hacerse realidad en la actualidad*”, el de la precarització de les relacions laborals.⁴⁹

Estirant d'aquest fil, el conflicte de Mir Miró i la forma com es va resoldre il·lustra un canvi d'època. El capitalisme entrava en un període en què emergia el neoliberalisme com a model econòmic predominant, amb un augment del paper de l'esfera financera i un desmantellament d'una porció significativa del teixit industrial.⁵⁰ Els treballadors de Mir Miró ho van viure en carn pròpia quan en comptes de veure intents per a reestructurar l'empresa -modernitzada recentment- es van trobar que estava condemnada a ser descapitalitzada en funció de les necessitats financeres de Banca Catalana.

Però aquest canvi de període històric en model econòmic també tenia el seu correlat dins del moviment obrer. D'una classe treballadora que s'havia homogeneïtzat quant a condicions de treball i formes de vida en el teixit urbà -especialment en els cinturons industrials-, en un moment de creixement econòmic i sota el règim franquista, n'havia sorgit un moviment obrer ple de confiança i cada cop més ofensiu i radical. El canvi polític de la transició i la construcció dels sindicats CCOO i UGT canviaria la forma com s'havia articulat el moviment obrer. Les estructures formals de representació i delegació prenen força per sobre de les assemblees i els organismes nascuts de l'autoorganització en el si dels conflictes.⁵¹ Sovint aquest basculament portava a conflictes entre les estructures sindicals i les lluites, especialment a partir de la pressió local des de baix. En el cas de Mir Miró les crítiques que varen fer CCOO i UGT per marcar distàncies amb la seva lluita va ser que el Comitè d'Empresa no s'havia escollit en base als procediments establerts legalment i, per altra banda, que era una lluita que s'havia desenvolupat al marge dels sindicats. Aquesta situació, de no control d'un conflicte i de realització d'accions que valoraven com a massa radicals, explica en bona mesura que CCOO i UGT de Ripollet s'oposessin a la vaga de fam i a la convocatòria de vaga general.

Tanmateix, una altra herència dels anys 70, un teixit obrer que tot i no estar formalitzat es podia activar en moment de necessitat, en base a les xarxes de relacions polítiques i obreres bastides durant les mobilitzacions dels anys 70 -a banda de les contactes personals i familiars-, creuava el canvi de temps de la transició per a proporcionar als treballadors de

49 *Ibid.*, p. 230-233.

50 Sobre el pas del capitalisme posterior a la Segona Guerra Mundial i el seu canvi de model a finals dels setenes i principis dels 80, amb un augment de la financiarització per fer front a la menor taxa de guanys, veure Chris Harman, *Zombie Capitalism*, Londres, Bookmarks, 2008.

51 Sebastian SEBASTIAN: *La dictadura, los trabajadores...* p. 261.

Mir Miró -conjuntament amb l'esquerra radical i la CNT-, la sustentació que no van trobar per part de les principals forces polítiques i sindicals. El bagatge de lluita i els valors obrers de solidaritat i igualtat acumulats es posaven al servei d'una empresa amb poca organització. D'aquesta manera, si bé la comunitat obrera havia donat en els eleccions majoritàriament el suport al PSUC i PSC, en canvi, aquesta representació podia entrar en crisi en moments de propostes de mobilització que es posessin en marxa seguint l'impuls de la solidaritat de classe, com la vaga general en suport de Mir Miró.

El moviment obrer radical del Vallès dels 70, d'influència autònoma o de les Plataformes Anticapitalistes, no tindria continuïtat en un projecte orgànic, més enllà d'algunes excepcions, com a la Condiesel amb la formació del Col·lectiu Obrer Popular. Però en canvi a Ripollet sí que condensaria políticament en la candidatura del mateix nom, que tindria continuïtat posterior dins de les Candidatures Alternatives del Vallès. El bagatge dels anys 70 es reinventava per a sobreviure en un context de canvis i en què, tot i la conquesta de les llibertats democràtiques, les polítiques econòmiques i socials no anirien precisament en la línia d'afavorir a la classe treballadora.